

IN MEMORIAM

SZÉKÁCS-SCHÖNBERGER ISTVÁN*(1907–1999)*

Életének 92. esztendejében elhunyt Székács István, a budapesti pszichoanalitikus iskola doyenje. Az évszázad elején született, és végigélte a XX. század forradalmait, háborúit, üldözéseit, részese volt a század „csodáinak”, tudományos, kulturális, lélektani robbanásainak, és tartalmas, gazdag életét majd’ az ezredfordulón fejezte be.

Értelmiségi családban született, otthonról hozta a másik ember tiszteletét, a toleranciát, a nagyvonalúságot, a humánus előterbe helyezését az anyagi valóság szorításával szemben. A pesti orvoscsaládban természetes volt a tudomány iránti kíváncsiság és igényesség, a szellemi pezsgés, mely orvosi pályára indította. Kiváló iskolák alapozták meg természettudományos képzettségét: a biokémikus Hári Pál és a belgyógyász Lévy Lajos. Fiatal orvosként került kapcsolatba a pszichoanalízissel, nem utolsósorban Lévy Lajosnak köszönhetően. Róheim Géza tanítványa lett, és a kiképző szemináriumokon olyan szellemi partnerei voltak, mint Kovács Vilma, Bálint Alice, Bálint Mihály, Bak Róbert, Pfeiffer Zsigmond, Pető András. Első, nagy érdeklődést felkeltő pszichoanalitikus előadását 32 évesen a párizsi nemzetközi konferencián tartotta Descartes álomelemzéséről. Előadása kivívta a szakma – és személyesen a későbbi etalon, Melanie Klein – elismerését. Korai pszichoanalitikus érdeklődését – mint a kortársakét általában – természetesen a bécsi iskola irányította, de már az 1937-es előadásában felfedezhető a tárgykapcsolati szemlélet, melynek munkássága során elkötelezett híve lett. A harmincas években folyó pszichoanalitikus kiképzését követően 1950-ig aktívan tevékenykedik, majd húszéves kitérő után – ezalatt természettudományos kutatómunkát végez – az underground helyzetet bátran vállalva tér vissza a pszichoanalízishez. Páciensei elsősorban művészek, orvosok, pszichológusok Utóbbiak hamarosan tanítványokká válnak, és indul az a huszonöt éves periódus, amelyben Székács Tanár Úr köré csoportosul egy tárgykapcsolati szemléleten nevelkedő munkacsoport. Nyitottsá-

gára és az új iránti fogékonyságára jellemző, hogy elméleti szemináriumain szívesen foglalkozott a pszichoanalízis új irányzataival, így igen korán került feldolgozásra Kernberg munkássága.

Kutató szellemét mindig is izgatta a kreativitás fogalomköre, tudattalan motívumai. „Átlátszóság és kreativitás” c. alapvető munkájában nemcsak az átlátszó tárgy jelentőségét, az alacsony szintű elhárító mechanizmusok kapcsolatát, a szorongás szerepét vizsgálja a kreativitással kapcsolatban, hanem felhívja a figyelmet kreativitás speciális megnyilvánulására a pszichoanalitikus alkotó gondolkodásban.

Székács István azt a pszichoanalitikus irányt képviselte, mely közvetlenül Ferenczi Sándortól, a pszichoanalízis mai arculatának kialakítójától eredt, és Kovács Vilmán, Róheim Gézán keresztül jutott el hozzá. Az etno-pszichoanalitikus Róheim Géza technikai megközelítése már magában foglalhatta azt a flexibilitást, ami jellemző volt Székács István pszichoanalitikus technikájára: helytelennek tartotta a terapeuta merev passzivitását, de ennek feloldását csak határozott keretek között tudta elképzelni. Kiképzései bátorították és lehetővé tették tanítványai számára az alkalmazott pszichoanalízis megvalósítását, a klasszikus pszichoanalízis kereteinek bővítését a szociális és egészségügyi ellátás széles területein.

Határozott álláspontja volt a pszichoanalitikus személyiségére vonatkozóan: mély önismereten alapuló objektív, szerény, empatikus, tapintatos magatartás, a beteg megértése, elfogadása, amely magas szintű elméleti képzettséggel párosul. Kiképzéseiben és az elméleti szemináriumokon nagy súlyt helyezett az indulatáttétel-vizontáttétel sokrétű megértésére és kezelésére, a vizontáttétel folyamatos elemzésére való képesség elsajátítására. Olyan terapeutára van szüksége a betegnek, aki tisztában van saját nárcizmusával, kézben tartva és folyamatosan elemezve saját érzelmeit és indulatait úrrá tud lenni a kezelés folyamán létrejött nehézségeken.

Magam a kiképzés időszakában egy pszichoterápiás ambulanciát váltottam fel egy sokak számára igen megterhelő területtel és kezdtem el rákbetegekkel foglalkozni. Valószínű eredménytelen lett volna ez a próbálkozás, ha nem kapom meg Tanár Úrtól azt az alapot, melynek birtokában biztonsággal lehet mozogni az életet fenyegető betegség kapcsán, a legmélyebb regresszióban lévő, az élet-halál határán táncoló betegekkel. A rákbetegekkel folytatott pszichoterápiás munka megerősítette a kiképző analitikustól elsajátítottakat: a technikai rugalmasságot, hiszen a testi szenvedés gyakran lehetetlenné teszi a tradicionális kommunikációt, a verbalizálást – és mégis, Melanie Klein preverbális gyermekanalíziséhez hasonlóan értékes anyag kerül felszínre, ez pedig igen eredményesen dolgozható át. Tanár Úrtól tanulhattam meg, hogy nem kell félni a regressziótól és az indulatáttételi-vizontáttételi mélységektől, de tudni kell felismerni, elemezni és kezelni azt. Megerősítést kaptam, hogy az analitikus „narcisztikus gögijének” átdolgozása nélkül nem tartható fenn az érdeklődés és a feltétel nélküli alázat a másik ember, a páciens iránt – ami pedig olyannyira fontos eleme a Ferenczi-Kovács Vilma-féle, és talán kimondható: a székácsi pszichoanalitikus irányynak.

Az alkotóművészek kiváltsága adatott meg számára, a hosszú életű képzőművészek sorsa: a jelenségek, a természet csendes szemlélete, az érzékszervek állandó készenléti állapota – a hallható, a látható, a tapintható befogadása. Megkínlódnak vele, analizálják, szintetizálják, majd művé formálják. Székács Tanár Úr 92 éves koráig érzékelt, befogadott, szétbontott, analizált, interpretált – és felvállalt, elfogadott. A huszadik század elejének új szellemissége, a pszichoanalízis, valamint a tudomány tisztelete élete meghatározó elemévé vált. Az alkotás öröme és ereje, képzőművész felesége szeretete és támogatása hosszú és tartalmas élettel ajándékozta meg. Szerette az életet, a természetet, árnyékban üldögelni, a kaktuszokat, a kamarazenét, a hömpölygő és gigantikus wagneri muzsikát, a XX. század új csodáját, a számítógépet, szeretett elmélyedni Mozart és apja levelezésében. Világpolgár volt, négy nyelven kommunikált a legmagasabb szinten, és humorizált, mesélt vicceket, ha helye volt, akár a díványon is. Kristálytisza, biztató tekintet, rugalmasság, tolerancia, melegség, a valóság és a vágyak, az én és a másik közötti világos és egyértelmű határok, tévedhetetlen értékítélet a racionalitás tekintetében, az ember és a tudomány feltétlen tisztelete – ez volt a Tanár Úr!

A pszichoanalízist tudta, művelte, és ismereteit képes volt megosztani tanítványaival.

Köszönjük az örökséget!

Muszbek Katalin,
az egyik szerencsés tanítvány